

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
[www.philosophical-research.org]

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Α. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΚΥΚΛΟΣ ΚΣΤ'
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2012 - 2013

ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΣΕΙΡΑ
(Άνοιξη – Καλοκαίρι 2013)

ΓΛΩΣΣΑ, ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΚΛΑΣΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Μέρος Ι
Από τους Σκοτεινούς Αιώνες μέχρι το 600 π.Χ.

Σεμινάριο 6

Ζεῦ πάτερ, ἀλλὰ σὺ ρῦσαι ὑπ' ἠέρος νῆας Ἀχαιῶν,
ποίησον δ' αἶθρην, δὸς δ' ὀφθαλμοῖσιν ιδέσθαι,
ἐν δὲ φάει καὶ ὄλεσσον, ἐπεὶ νῦ τοι εὖαδεν οὕτως.
ὥς φάτο, τὸν δὲ πατὴρ ὀλοφύρατο δάκρυ χέροντα.
αὐτίκα δ' ἠέρα μὲν σκέδασεν καὶ ἀπώσεν ὀμίχλην,
ἠέλιος δ' ἐπέλαμψε, μάχη δ' ἐπὶ πᾶσα φαάνθη.

Ὅμηρος, Ἰλιάς, Ρ, 645 -650

**Φως και φανέρωση και φαίνεσθαι είναι κυρίαρχο βίωμα του
Ελληνισμού.**

Βιοθεωρητικά

ἀμαρτίας αἰτία ἢ ἀμαθία τοῦ κρέσσονος.

Δημόκριτος B83 DK

χαριζόμενος προσκέπτεο τὸν λαμβάνοντα, μὴ κακὸν ἀντ' ἀγαθοῦ κίβδηλος
ἐὼν ἀποδῶι.

Δημόκριτος B93 DK

οἱ δὲ θεοὶ τοῖσι ἀνθρώποισι διδοῦσι τὰγαθὰ πάντα καὶ πάλαι καὶ νῦν, πλὴν
ὀκόσα κακὰ καὶ βλαβερά καὶ ἀνωφελέα, τάδε δ' οὐ<τε> πάλαι οὔτε νῦν θεοὶ
ἀνθρώποισι δωροῦνται, ἀλλ' αὐτοὶ τοῖσδεσιν ἐμπελάζουσι διὰ νοῦ
τυφλότητα καὶ ἀγνωμοσύνην.

Δημόκριτος B175 DK

Ο ΜΕΓΑΣ ΝΟΜΟΣ: Ὅμοιον Ὁμοίω

ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον

Ὅμηρος, Ὀδύσσεια, ρ 218

ὁ ὅμοιος στὸν ὅμοιο κι ἡ κοπριά στὰ λάχανα.

Δημῶδης παροιμία

ἀλλ' ὁ μὲν Δημόκριτος ἐπὶ τε τῶν ἐμψύχων καὶ ἀψύχων ἴστησι τὸν λόγον. 'καὶ γὰρ ζῶα, φησὶν, ὁμογενέσι ζώοις συναγελάζεται ὡς περιστεραὶ περιστεραῖς καὶ γέρανοι γεράνοις καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀλόγων ὡσαύτως. <ὡς> δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων, καθάπερ ὄραν πάρεστιν ἐπὶ τε τῶν κοσκινευομένων σπερμάτων καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ ταῖς κυματωγαῖς ψηφίδων ὅπου μὲν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ κοσκίνου δῖνον διακριτικῶς φακοὶ μετὰ φακῶν τάσσονται καὶ κριθαὶ μετὰ κριθῶν καὶ πυροὶ μετὰ πυρῶν, ὅπου δὲ κατὰ τὴν τοῦ κύματος κίνησιν αἱ μὲν ἐπιμήκεις ψηφίδες εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ταῖς ἐπιμήκεσιν ὠθοῦνται, αἱ δὲ περιφερεῖς ταῖς περιφερέσιν ὡς ἂν συναγωγόν τι ἐχούσης τῶν πραγμάτων τῆς ἐν τούτοις ὁμοιότητος'. ἀλλ' ὁ μὲν Δημόκριτος οὕτως.

Δημόκριτος B164 DK

Δημόκριτος καὶ τὸν ἀέρα φησὶν εἰς ὁμοιοσχήμονα θρύπτεσθαι σώματα καὶ συγκαλινδεῖσθαι τοῖς ἐκ τῆς φωνῆς θραύσματι. 'κολοιὸς' γὰρ 'παρὰ κολοιὸν ἰζάνει' καὶ 'ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον' [p. 218]. καὶ γὰρ ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς αἱ ὅμοιαι ψηφοὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς τρόπους

ὄρωνται κατ' ἄλλο μὲν αἰ σφαιροειδεῖς, κατ' ἄλλο δὲ αἰ ἐπιμήκεις· καὶ ἐπὶ τῶν κοσκινευόντων δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναλίζεται τὰ ὁμοιοσχήμονα, ὥστε χωρὶς εἶναι τοὺς κυάμους καὶ ἐρεβίνθους.

Δημόκριτος A128 DK

γίνεσθαι δὲ τοὺς κόσμους οὕτω· φέρεσθαι κατὰ ἀποτομὴν ἐκ τῆς ἀπείρου πολλὰ σώματα παντοῖα τοῖς σχήμασιν εἰς μέγα κενόν, ἅπερ ἀθροισθέντα δίνην ἀπεργάζεσθαι μίαν, καθ' ἣν προσκρούοντα καὶ παντοδαπῶς κυκλούμενα διακρίνεσθαι χωρὶς τὰ ὅμοια πρὸς τὰ ὅμοια.

Λεύκιππος, A1 (§31) DK

ἐκεῖνος [δηλ. ὁ Ἀναξαγόρας] γάρ φησιν ἐν τῇ διακρίσει τοῦ ἀπείρου τὰ συγγενῆ φέρεσθαι πρὸς ἄλληλα, καὶ ὅτι μὲν ἐν τῷ παντὶ χρυσὸς ἦν, γίνεσθαι χρυσόν, ὅτι δὲ γῆ, γῆν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ὡς οὐ γινομένων ἀλλ' ἐνυπαρχόντων πρότερον. τῆς δὲ κινήσεως καὶ τῆς γενέσεως αἴτιον ἐπέστησε τὸν νοῦν ὁ Ἀναξαγόρας, ὅφ' οὗ διακρινόμενα τοὺς τε κόσμους καὶ τὴν τῶν ἄλλων φύσιν ἐγέννησαν.

Ἀναξαγόρας A41 DK (cf. A42)

τὴν δὲ δὴ γενέσεως τιθήνην ὑγραιομένην καὶ πυρουμένην καὶ τὰς γῆς τε καὶ ἀέρος μορφὰς δεχομένην, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις πάθη συνέπεται πάσχουσιν, παντοδαπὴν μὲν ἰδεῖν φαίνεσθαι, διὰ δὲ τὸ μὴθ' ὁμοίων δυνάμεων μήτε ἰσορρόπων ἐμπίμπλασθαι κατ' οὐδὲν αὐτῆς ἰσορροπεῖν, ἀλλ' ἀνωμάλως πάντῃ ταλαντούμενην σειέσθαι μὲν ὑπ' ἐκείνων αὐτήν, κινουμένην δ' αὖ πάλιν ἐκεῖνα σειεῖν· τὰ δὲ κινούμενα ἄλλα ἄλλοσε αἰεὶ φέρεσθαι διακρινόμενα, ὥσπερ τὰ ὑπὸ τῶν πλοκάνων τε καὶ ὀργάνων τῶν περὶ τὴν τοῦ σίτου κάθαρσιν σειόμενα καὶ ἀναλικνώμενα τὰ μὲν πυκνὰ καὶ βαρέα ἄλλη, τὰ δὲ μανὰ καὶ κοῦφα εἰς ἑτέραν ἴζει φερόμενα ἔδραν· τότε οὕτω τὰ τέτταρα γένη σειόμενα ὑπὸ τῆς δεξαμενῆς,

κινουμένης αὐτῆς οἷον ὄργανου σεισμὸν παρέχοντος, τὰ μὲν ἀνομοιότατα πλεῖστον αὐτὰ ἀφ' αὐτῶν ὀρίζειν, τὰ δὲ ὁμοιότατα μάλιστα εἰς ταὐτὸν συνωθεῖν, διὸ δὴ καὶ χώραν ταῦτα ἄλλα ἄλλην ἴσχειν, πρὶν καὶ τὸ πᾶν ἐξ αὐτῶν διακοσμηθὲν γενέσθαι.

Πλάτων, *Τίμαιος*, 52d-53a

Ἡ δὲ σὰρξ ἀυξομένη ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἀρθροῦται, καὶ ἔρχεται ἐν αὐτῇ ἕκαστον τὸ ὅμοιον ὡς τὸ ὅμοιον, τὸ πυκνὸν ὡς τὸ πυκνόν, τὸ ἀραιὸν ὡς τὸ ἀραιόν, τὸ ὑγρὸν ὡς τὸ ὑγρόν· καὶ ἕκαστον ἔρχεται ἐς χώραν ἰδίην κατὰ τὸ συγγενές, ἀφ' οὗ καὶ ἐγένετο, καὶ ἄσσα ἀπὸ πυκνῶν ἐγένετο πυκνά ἐστί, καὶ ἄσσα ἀπὸ ὑγρῶν ὑγρά· καὶ τᾶλλα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον γίνεται ἐν τῆσιν αὐξήσι...

Τούτων δὲ διαρθροῦται ὑπὸ τῆς πνοῆς ἕκαστα· φυσώμενα γὰρ δίσταται σύμπαντα κατὰ συγγένειαν. αἱ γὰρ εἴ θέλοις ἀυλίσκον προσδῆσαι πρὸς κύστιν, καὶ διὰ τοῦ ἀυλίσκου ἐμβαλεῖν ἐς τὴν κύστιν γῆν τε καὶ ψάμμον καὶ μολίβου κνήσματα λεπτά, καὶ ὕδωρ ἐπιχέας φυσᾶν διὰ τοῦ ἀυλίσκου, πρῶτον μὲν ἐκεῖνα ἀναμεμίζεται τῷ ὕδατι, ἔπειτα δὲ χρόνῳ φυσώμενα ἐλεύσεται ὅ τε μολίβος ὡς τὸν μολίβον καὶ ἡ ψάμμος ὡς τὴν ψάμμον καὶ ἡ γῆ ὡς τὴν γῆν· καὶ ἦν τις αὐτὰ ἀνανθῆναι ἐάσει καὶ περιρρήξας τὴν κύστιν σκέψηται, εὐρήσει αὐτῶν τὸ ὅμοιον ὡς τὸ ὅμοιον ἐληλυθός· οὕτω δὲ καὶ ἡ γονὴ καὶ ἡ σὰρξ διαρθροῦται, καὶ ἔρχεται ἕκαστον ἐν αὐτῇ τὸ ὅμοιον ὡς τὸ ὅμοιον. Ταῦτα δέ μοι ἐς τοῦτο εἴρηται.

Ιπποκράτης, *Περὶ Φύσιος Παιδίου*, XVII, 1; 3

Για τον Εμπεδοκλή δείτε τη μελέτη μου “Ὅμοιον Ὅμοίῳ and Δίνη: Nature and Function of Love and Stife in the Empedoclean System”, στο: Apostolos L. Pierris, *The Empedoclean ὁσμος: Structure, Process and the Question of*

Cyclicity, Proceedings of the Symposium Philosophiae Antiquae Tertium Myconense, July 6-15th, 2003, 2005, pp. 189-224.

ὥς γλυκὺ μὲν γλυκὺ μάρπτε, πικρὸν δ' ἐπὶ πικρὸν ὄρουσεν,
ὀξὺ τ' ἐπ' ὀξύ, <ἀτὰ>ρ γ' ἄλυροῦ ἄλυρόν λάβε<τ' αὖ>τως.

Ἐμπεδοκλῆς Fr. 84 Pierris = B90 DK, σε δική μου
διόρθωση και αποκατάσταση του δεύτερου στίχου.

Αδάμας εν Βορβόρω

Ο «δειλός» φαίνεται και από την απλοϊκή πονηρία του.

Θέλει απεγνωσμένα να αυτοδικαιολογηθεί. Η ενοχή της απαξίας τον συντρίβει.

Επιλέγει λοιπόν από το εσθλό ύψος μιας ολοσχερούς αποκάλυψης του Είναι κάτι αποκεκομμένο και νεκρό που νομίζει πως τον βολεύει. Κάτι που συνεπώς ερμηνεύει προστυχαία. Από ένα μύθο κάποιο ασύνδετο στοιχείο που νομίζει ότι οδηγεί στην μωρή συνέπεια που πάσχει να «αποδείξει». Σκέπτεται και πράττει χωρίς μόνιμη και σταθερή και αποκλειστική προσοχή στο νόημα της ολοκληρίας. Χωρίς σεβασμό στο Είναι. Χωρίς το δέος της ύπαρξης.

Αμφι-βάλλει. Δυσ-θυμεί. Παλιν-δρομεί. Ο κάλυκας του άνθους ανοίγει και κλείνει σπασμωδικά, σαν να του έχουν κάνει μάγια.

Φρονεί και ενεργεί κρυφά, κίβδηλα, άσχημα, «αισχροά». Λερώνεται.
Βρωμίζει ως μη ώφειλε. Πληγώνεται η στιλπνή επιφάνεια του φαινομένου
της μορφής του.

Γίνεται δυσαρμόνιος, άμορφος. Ασχημαίνει την ομορφιά του. Και γι αυτό
κρύβεται. Καλύπτεται.

Θα παγώσεις, Ακμαίε, στους κόλπους της γένεσης και στον Λαβύρινθο
της απάτης.

Αιδώς φίλε. Ατιμάζεις το κάλλος του Όντος.

ΤΟ ΠΥΡ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ

Ο Ήλιος φωτίζει και θάλπει, πυρπολεί και θρέφει.

Το πυρ ξεχωρίζει το γνήσιο από το κίβδηλο, κρίνει την αλήθεια από την
απάτη. Και το μεν θάλλει και αυξάνεται δια του πυρός, το δε φθείρεται
και απόλλυται.

Είσαι επιτέλους έτοιμος για την δοκιμασία του πυρός;

Το αμάρτημα θανάσιμο: λατρεία του Μη-Όντος.

Η φωτιά θα δείξει την ατόφια μορφή σου καίγοντας πρώτα το Υποκείμενό
σου.

Θα αντέξεις την θυσία της αποκάλυψής σου χωρίς βούληση για δύναμη;

Ιδού η Πύλη του Καθαρηρίου βιάζεται ανοικτή υπέρ καιρόν. Στην αίθουσα των αγίων βασανιστηρίων εκ νέου ευτρεπίζονται οι μάστιγες, η βουκέντρα οξύνεται και πάλιν, οργιάζει ο χορός των Σατύρων. Αλλά τα ιερά στέμματα μαράθηκαν: ο πόνος θα είναι μεγαλύτερος.

Η βάσανος της αληθείας.

Ας σε κάνουν οι θεοί άξιο της μεγάλης θυσίας.

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ 6^ο

Την Δευτέρα 3 Ιουνίου συνεχίζουμε την παράλληλη σειρά των συναντήσεων μας με το 6ο σεμινάριο. Η σειρά είναι αφιερωμένη στην ενιαία μελέτη γλώσσας, ποίησης και τέχνης, κατά την πρώιμη αρχαϊκή εποχή, ως μορφών αποκρυστάλλωσης του νέου βιώματος που μεταφέρθηκε από τους Δωριείς και συνεπήρε τους πληθυσμούς του Ελλαδικού χώρου γεννώντας έτσι τον Ελληνισμό, το ελληνικό πολιτιστικό φαινόμενο.

Στην συζήτηση θα επιμείνω πρώτα και πάλι στην μορφή του Απόλλωνα ως κατ' εξοχή συμβόλου της νέας πολιτιστικής εμπειρίας. Μετά τις μελέτες και θεωρίες μου που έχω αναλύσει στις τελευταίες συναντήσεις μας Δευτέρες και Πέμπτες, θα ανακεφαλαιώσω τι έχομε κερδίσει στο καίριο αυτό θέμα και θα προσθέσω μια ακόμη διάσταση αναφερόμενη στην μυθολογική δράση του θεού, στον «βίο» του όπως αποτυπώνεται στις ιερολογίες και ιεροπραξίες που τον αφορούν. Παρεξηγήσεις δυνάμει υπόκεινται εδώ εκ μέρους των «δειλών» και πρέπει να διασαφηθούν.

Η ουσία του Απολλώνιου συμβολικού νοήματος είναι το απόλυτο κάλλος της τελειότητας. Από την φύση του χαρακτηρα του αυτό αντιπαρατίθεται προς το γίνεσθαι (το οποίο όμως προϋποθέτει). Το κάλλος του άνθους, αν και αναδυόμενο εν μέσω και δια της γενέσεως (αν και γεννώμενο από ρίζες και καυλό), αν και υπηρετούν υπό μία έννοια την γένεση δια της μεταμορφώσεώς του σε καρπό, (απαραίτητη προϋπόθεση της συνέχισης του γίνεσθαι δια της επανάληψης της κοσμικής περιοδικότητας, του Κύκλου της Γενέσεως) , εντούτοις στο νέο βίωμα το άνθος του κάλλους απολυτοποιείται ως εστιακό σημείο του Κοσμικού Κύκλου, και ακόμη περισσότερο ως θεμέλιο του Είναι. Είναι σημαίνει «καλόν είναι», «ευ είναι», το κάλλος ως δύναμη του Είναι αίρει το Ον υπεράνω του μηδενός. Το άνθος είναι η ισχυρή αγκύρωση και πρώτη υπαρξιακή αιτία της ρίζας και του όλου κύκλου από αυτήν μέχρι του καρπού και πάλιν εξ αρχής.

Η συστηματική θεματική του σεμιναρίου θα είναι πάντως ο Επικός Κύκλος αφ' ενός και η μετάβαση στην πρώτη γέννα του Επικού, στην Ελεγεία, αφ' ετέρου. Ο Επικός Κύκλος θα μας κλείσει προς το παρόν την αναζήτηση του επικού πνεύματος, η οποία άρχισε με τον Όμηρο, συνεχίστηκε με τον Ησίοδο, και εμφιλοχώρησε αρκετά στους Ομηρικούς Ύμνους, ιδιαίτερα δε στον Ομηρικό Ύμνο στον Απόλλωνα. Ταυτόχρονα με αυτήν την κατακλείδα θα μας ανοίξει ο δρόμος για την σπουδή της Ελληνικής λυρικής ποίησης, και η πρώτη στάση σε αυτόν τον δρόμο είναι η γέννηση και ακμή της Ελεγείας.

Το θέμα μας λοιπόν είναι:

Το Έπος, Δ.

Ο Επικός Κύκλος και η Γένεση της Ελεγείας.

Από τον επικό κύκλο έχω επιλέξει χωρία επί των οποίων θα βασίσω την συζήτησή μας. Ξαναστέλνω τις παραπομπές. Αυτά τα αποσπάσματα θα διανεμηθούν επί τόπου.

[Τα κείμενα εργασίας από τον Επικό Κύκλο στα οποία θα επικεντρώσουμε τις αναλύσεις και συνθέσεις μου είναι τα εξής:

Αποσπάσματα [A. Bernabé (ed.), Poetae Epici Graeci, Testimonia et Fragmenta, Pars I]

1/ Οιδιποδία, Fr.1

2/ Θηβαΐς, Fr.2

3/ Κύπρια, Fr. 1 και Fr. 9

4/ Κορινθιακά, Fr. 8

5/ Φορωνίς, Fr. 2

6/ Άσιος Fr. 13

7/ Μινυάς (ή Πειρίθου Κατάβασις) Fr. 7

8/ Ηγησίνου Ατθίς, p.144].

Από την πρώιμη ελεγειακή ποίηση, θα αναφερθώ σε αποσπάσματα των Καλλίνου, Τυρταίου και Μίμνερμου.

*Το Σεμινάριο της Δευτέρας 3^{ης} Ιουνίου 6.45 – 9.45 μ.μ.
θα πραγματοποιηθεί κανονικά στην Αίθουσα
Σεμιναρίων της «Αγοράς Αργύρη», είσοδος από την
Αγίου Ανδρέου, ακριβώς δίπλα από το ξενοδοχείο
«Αστήρ» και πάνω από τα υπεραστικά ΚΤΕΛ .*